

Indhold

Kalender, side 1	Enkeltgravfolket, side 2
Als fjord dag, side 2	Næste nyhedsbrev, side 8
Afprøvning af det nye rorophæng, side 2	Navne og adresser, side 8
Portobesparelse, side 8	

Kalender

Sommeråbent

2016-07-11 – 2016-07-28 kl. 14:00 – 17:00.

Afprøvning af det nye ror-arrangement og påhængsmotor-ophæng

Tirsdag den 12. juli, kl. 17 (afhænger af vejret).

Fællesarrangement

For Hjortspringbåden, Nydambåden og Sebbe Als lørdag den 30. juli – søndag den 31 juli.
Tilmeldingsliste på værftet / mail / tlf.: post@hjortspring.dk / 2815 2068.

Historisk dag ved slottet

Lørdag den 13. august.
Tilmeldingsliste på værftet / mail / tlf.: post@hjortspring.dk / 2181 4038 eller 7445 6238

September

Als Fjord dag lørdag den 3. september.
Tilmeldingsliste på værftet / mail / tlf.: post@hjortspring.dk / 2815 2068.

Oktober

Medlemsmøde.
Husflidsudstilling på Sønderborg slot.
Under planlægning.

Mandag den 5. december kl. 18

Medlemsmøde, gule ærter.

Alsfjord dagen

Der har ikke været mange oplysninger om vores deltagelse i Alsfjord dagen den 3. september, men her kommer der noget. Den afholdes for første gang i år, og der bliver aktiviteter, der kan relateres til fjorden, naturen, historien, miljø og sundhed. Yderligere oplysning kan findes på en hjemmeside, som kan findes ved at søge på Alsfjord dagen (www.alsfjord.dk). Vores deltagelse kan ses som en mulighed for at oplyse om Hjortspringfundet og om båden i overensstemmelse med vores formål.

N. P. Fenger

Afprøvning af det nye ror-system og af påhængsmotor-ophæng

Det nye rorophæng

Det nye ror-system er færdigt og vi håber også at få påhængsmotor-ophænget færdigt i den nærmeste fremtid. Inden vi tager det i brug, er det nødvendigt, at der er en besætning, som er fortrolig med betjeningen af begge dele. Vi skal også gennemgå proceduren ved søsætning/optagning af Tilia. En del af dette kan foregå, mens Tilia befinder sig i Lindeværftet. Vi håber derfor, at de besætningsmedlemmer, som vil sejle med Tilia, vil møde de kommende tirsdage for at deltage i dette.

Men vi skal også have en afprøvning på vandet før vi sejler af sted til Sottrup Skov sidst i juli. Det kan foregå i juli måned efter den 12. Vi kan endnu ikke give den nøjagtige dato, da det afhænger af vejrudsigten. Denne sejlads skal kun være en kort tur i Dyvig, men vi skal transportere Tilia fra Lindeværftet og tilbage. Vi håber, at I vil deltage.

N. P. Fenger

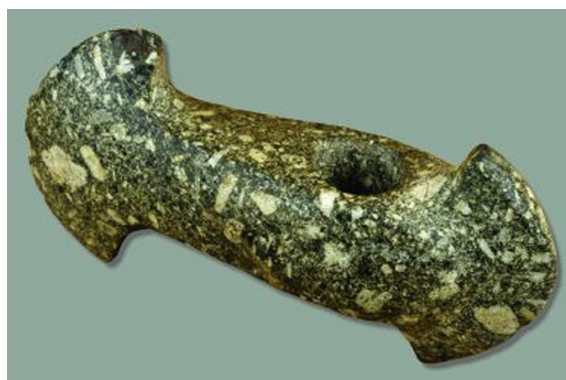
Enkeltgravfolket (stridsøksefolket)

Kilde: *Med arkæologen Danmark rundt*. Politikens Forlag.

Fra de gravfund, der er fremkommet ved højenes sløjfning eller ved udgravning, ved vi dog, at en meget betydelig del af højene er fra yngre stenalder (ca. 2.500 år f. Kr.) og yderligere at de er rejst af en nyindvandret folkestamme. Stridsøksefolket eller enkeltgravsfolket, som det også benævnes. Begge dets kendemærker afsløres i højene: Den slanke stridsøkse og kisten beregnet for en enkelt gravlæggelse. Af de medgivne gravgaver viser ikke blot stridsøkse, men også de grove typiske lerkarformer, at det er fremmede folk, der kommer langt sydfra.

Lerkar og stridsøkser fra Enkeltgravfolket/stridsøksefolket.

Lerkar og stridsøkser fra Enkeltgravfolket/stridsøksefolket.

Til en begyndelse har de åbenbart bredt sig over de i forvejen tyndt befolkede egne mod vest, på de magre jorde uden skovtykninger, velegnede for enkeltgravsfolket nomadiserende og hyrdeprægede tilværelse.

Men senere invaderede de også jættestuefolkets gamle bygder, og overtog endog de eksisterende storstensgrave, som f. eks. Bigum jættestuen.

Ofte samler enkeltgravshøjene sig i grupper, rimeligvis markerende en bygd. Et smukt eksempel herpå er de 23 velbevarede høje på et fredet areal af Dommerby hede syd for Skive.

Men det mest iøjnefaldende træk ved højenes fordeling er det bælte af såvel enkeltgravhøje som bronzealderhøje, der følger randmorænerne højder. Fra Vesterhavet nord for Nissum fjord fører højrækken ind i Viborg amt og passerer Skive å ved Hagebro kro, går videre mod vest til Dollerup og bøjer herfra af i en ret vinkel mod syd, hvor de via de velbevarede højsamlinger i Havredal plantage fortsætter til amtets sydlige ende ved Funder vest for Silkeborg. Dette bælte mellem det golve hedesand og de tunge jorde indover viser utvivlsomt de gamle færdselsveje, der først og fremmest var bestemt af grænsen mellem det åbne land og det skovdækkede bakkeland.

Hvor kom de fremmede fra?

Kilde: *De byggede Riget*. Palle Lauring.

Baggrunden er to ting: uro nede i Europa, folkeforskydninger og trængsel, spænding mellem fastboende og jordhungrende, mellem fredsæle bygder og krigere – og ned i det virvar når rygterne om riget langt nordpå. Rigt roligt land, urørte fede bygder med lykkelige mennesker.

Vi er nået frem et stykke i verdenshistorien og står ved år 2100 F. Kr. I Ægypten er det gamle riges seks dynastier for længst svunden historie, og det mellemste Rige er på trapperne til den lotusbårne slangetrone. I Babylon er Sargon den Første regeringshandlinger registeret, og han selv skrinlagt,

Grækenland hviler endnu jomfrueligt i den ældre ægæiske tid, og Det himmelske kinesiske Riges traditioner hævder, at dynastiet Hsia har hersket hen ved hundrede år.

Den danske yngre stenalders lykketid er endt, og verdenshistorien sender igen en styrtsø ind over landet. I første omgang som så ofte siden er det den jyske halvø, der får slagets fulde styrke. Et nyt folk stryger op gennem landet.

Måske er det dem der kommer med hesten til Danmark, vi ved det ikke bestemt, men vi ved, at de kommer, og at de næppe kommer helt fredeligt vandrende. Da de første bønder kom til landet, havde de stridsøkser med sig. De ny har stridsøkser med, så det batter. Ikke de første bønders smukke husflid, pænt formede smykker som må glæde enhver ynder af smukt arbejde, men noget helt andet: tomohawken par excellence, kraniehammeren, dræberen på skaft, morderøkser som kunstværk.

Meget smukt og velbevaret jættestue med karakteristisk beliggenhed på en højtliggende flade - nord for Tjele Langsø. Bigum-jættestuen betegnes som den mest seværdige jættestue i Viborg amt.

Eksempler på stridsøkser

Det ny folk kommer vel ikke i begyndelsen overvældende talrigt, men op i Jylland kommer de, og deres grave røber dem, enkeltgrave, hver mand i sin grav. De er individualister, og deres gravform siger det, i modsætning til jættestuens fællesskab.

Helt få kan de ny heller ikke være, for deres grave viser ved deres fordeling i Jylland, at de trænger jættestuefolket af marken og tar jord. Det er ikke muligt at tænke sig at der er sket uden krig, overfald og slagt, hele bygdegårde ryddet, måske brændt, beboerne myrdet, måske undtagen kvinderne, som krigsfolk har en mani for at skåne, i alt fald hvad liv og død angår.

Set arkæologisk sker det hurtigt, men det betyder ikke en lynkrig i vor tids mening. Vi kan ikke sige noget om, hvor længe det står på, men det varer gennem flere slægtled, og jættestuefolket holder sejt stand i det østjyske. på øerne spores de fremmede, men de når åbenbart ikke at skabe panik, som i store dele af Jylland.

Alligevel er situationen mere blandet, end en så kort forklaring giver indtryk af. Det ny enkeltgravsfolk tar jord fra de gamle, og det ser ud som om de ny får støtte af endnu en invasion af indtrængere, men alligevel spiller de gamle en vigtig rolle i den blandingskultur, der bliver resultatet. Det er ikke tale om en komplet udryddelse af jættestuefolket, næppe engang i de egne af Vestjylland, hvor de ny så vidt vi kan se bliver dominerende. Det må altid huskes, at nye kulturtræk ikke absolut betyder en folkeudskiftning. Kulturgods kan lånes fra folk til folk uden at det betyder større forskydninger. Fra de første invasioner og til landets kulturbillede igen virker nogenlunde afklaret går der i alt fald op imod tre hundrede år, det er

som fra Christian den fjerdes død til i dag. De har ikke været uafbrudt i krig. Der har været stammefejder, men der har også været lange perioder af fred, hvor man gensidig målte hinanden, måske levede de ganske fredeligt side om side. De fremmede har utvivlsomt slået ihjel og taget jord, men samtidig har de lært af de gamle, at riget var godt, om man skønner det vel og røgtede dets gaver. På øerne er jættestuefolket vistnok rygraden i det ny, men påvirkninger skærer som lynglimt på alle ledder af landene, så vi i dag ikke har mulighed for at tolke situationen klart i alle detaljer. Vi må regne med, at jættestuefolket er blevet påvirket så stærkt adskillige steder, at vi i dag ikke kan se, om sporene virkelig er af de ny. Alle samfundslag må være blevet rystet, og kultursammenblandingen ses vel i den yngste stenalders forvirring af gravformer. Man kan ikke sige præcis, hvornår den sidste gravlæggelse sker i en dansk jættestue, men de nye enkeltgrave breder sig sammen med andre gravformer i bar mark, under en lav gravtue, og samtidig dukker stenalders sidste stengravsform op, hellekisten – af en helle, en flad sten. Hellekisten er en lille jættestue uden gang, den er helt lukket, undtagen når den bliver åbnet for en ny gravlægning, og dens kammer er langt mindre end jættestuernes, nærmest som en stor sarkofag, men den bruges til mange døde, den bliver til tider ryddet, og indholdet graves ned udenfor, som det sker i jættestuerne.

Alt tyder på, at hellekisten er jættestuens barn, det er jættestuefolkets konservative kerne, der fører den gamle stengrav og dens fællesskab af døde videre, men uden den autoritet i bygden, som jættestuen gav udtryk for, der er sket et knæk i selvtilliden, ser det ud til. Men det er dog ikke sikkert. Jættestuebyggeriet var et kolossalt arbejde. Alt menneskeligt kulturgods udvikles og ændres, og selv uden invasioner og fremmed påvirkning måtte jættestuen ende med at degenerere, man måtte med tiden finde en vej til at slippe nemmere over arbejdet for de døde. Andet siger den lille hellekiste måske ikke.

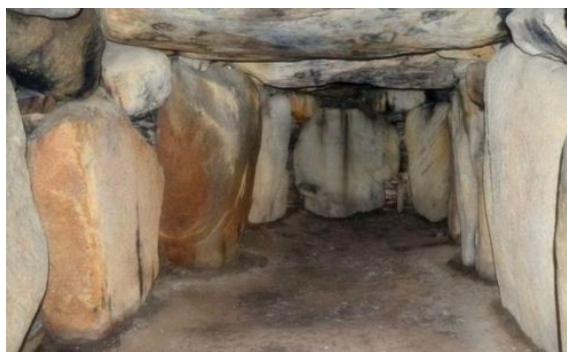
Det er værd at mærke sig, at jættestuen, den store monumentale gravhal, bygdens dødehus, er en stort set speciel dansk gravform, udviklet på dansk område, og måske groet ud af det danske bygdefællesskab og landets solide stilling. Hellekisten får noget videre udbredelse. Om der bag den ligger en dansk udvandning eller kun et kulturlån, eller forklaringen er en tredje, står endnu hen uopklaret.

Midt i gravformernes forvirring ses et træk, der er stærkt talende: de forskellige gravformer respekterer hinanden. Ingen eksempler kendes på ødelæggelse af en gravplads til fordel for en anden gravform. Det kan betyde den evige angst for at krænke de døde og få ufred med gravmagterne, og det kan skyldes, at de forskellige grupper i folket virkelig har respekteret hinanden i højere grad, end vi måske kan se, mens sammensmeltningen går for sig.

Livet i yngre stenalder.

Det indre af jættestuen.

De tre hundrede års historie vil aldrig kunne skrives nøjagtigt. Slagmarkerne er glemt, heltenes navne udsløttet for evigt, og fejdernes ofre skreg så forgæves som alle kriges ofre. Glemsel og mørke hviler allerede over millioner af sidste verdenskrig tragedier, hvad så med de arme, der skreg for 4000 år siden. Bitter var dagen for dem. På deres aske lever vi sorgløst og vel.

Vi nævnte ved overgangen fra ældre til yngre stenalder, at helt til vor tid er den danske landsbygd delt i to kulturer: fællesskabet og enkeltgården. Måske søges forudsætningen sikrere her ved sammensmeltningen mellem jættestuernes og enkeltgravens folk. De ny gør navnlig Vestjylland til deres land, hvor de åbenbart helt fortrænger de gamle. Netop i Vestjylland findes sidenhen enkeltgården som det almindelige og fællesskabet sjældent.

Er det da muligt, at sligt kan have rod i så fjerne tider? Ja, men bevises kan det ikke.

Stridsøkseren går sin sejrsgang ikke alene i Danmark, men også i nabolandene, og også fremover laves der stridsøkser. Bedre skulptur end de øksehoveder præsteres ikke på dansk grund før Kai Nielsen. De er brugskunst af ædleste klasse, pragtfulde stenting lavet med en omhu og sikker følsomhed, der ikke levner rum for kritik, men kun for beundring, når man tar de bedste stykker i hånden. Det er sagt, at toppræstationen nås med de svenske, de såkaldte bådøkser, men det er ikke klart, hvem der egentlig har sagt det. De svenske økser er uovertræffeligt håndværk, overdådigt raffinerede og forfinede, men også en smule degenererede med tilløb til det krukke. De jyske økser, de bedste af dem, er værk så man får drab i øjet, mens man vejer den i hånden. Stærke i linjerne, knappe i formen, en stram og overlegen selvfølge i alle fladernes rolige spænding, ikke én kvart millimeter tør ændres

Svenske bådøkser.

Kai Nielsens stenfigurer.

Bent Aasand

Navne og adresser

Formand	N.P. Fenger, Søbakken 14, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 04 30, e-mail: formand@hjortspring.dk
Næstformand	Lisbeth Simonsen, Oldenorvej 6, Dyvig, 6430 Nordborg, tlf. 50 62 43 20, e-mail: naestformand@hjortspring.dk
Kasserer	Sonja Madsen, Ugebjergvej 15, 6430 Nordborg, tlf. 21 81 40 38, e-mail: kasserer@hjortspring.dk
Sekretær	Barbara Mai, Brushøvej 21A, Holm, 6430 Nordborg, tlf. 74 49 19 69, e-mail: post@hjortspring.dk
Øvrige	Åse Ditlefsen Ferrão, Stegvej 2, 6430 Nordborg, tlf. 27 50 10 68, e-mail: post@hjortspring.dk Gunnar Poulsen, Ugebjergvej 22, Svenstrup, 6430 Nordborg, tlf. 60 85 18 07, e-mail: post@hjortspring.dk Johnny Christensen, Runevænget 61, Guderup, 6430 Nordborg, tlf. 22 41 25 21, e-mail: post@hjortspring.dk
Redaktion	Lauget, e-mail: pr@hjortspring.dk
Lindeværftet	Dyvigvej 11, Holm, 6430 Nordborg
Internet	http://www.hjortspring.dk

Næste nyhedsbrev

Det næste nyhedsbrev udsendes den 1. oktober 2016 og eventuelle indlæg skal være indsendt inden den 12. september. Indlæg sendes til: Lauget, e-mail: pr@hjortspring.dk

Få dit Nyhedsbrev elektronisk, send os din e-mail adresse!

Dette Nyhedsbrev findes også på vores hjemmeside
http://hjortspring.dk/da_nyhedsbreve_01.php.

Og som sider med de enkelte artikler og i arkivet som en printbar fil (PDF) på
http://hjortspring.dk/da_nyhedsbreve_99.php,
sammen med alle tidligere nyhedsbreve.

Du kan tilkendegive dit ønske om at få den elektroniske udgave ved at sende en e-mail med din egen e-mail adresse til pr@hjortspring.dk.